

DEĞERLERİMİZİN BAŞINA
“ÖNCE İNSAN HAYATI GELİR”
CÜMLESİNİ YAZMAZSAK

Dr. Ayten GÖRGÜN SMITH

Khas Yayın koordinatörü

12 yaşındaki Ceylan'ın okuldan gelip koyunları otlatmaya gitmeden önce annesine söylediği son sözler “makarna pişirir misin?” oldu. Bir müddet sonra anne Saliha dışarıda bir patlama sesi duydu. Kızının havan topuyla vurulmuş bedeni ve elbiseleri metrelerce alana yayılmıştı.

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Şenlik mezarası sınırı, 28 Eylül 2009.

Kalekol-karakol ve baraj inşaatına karşı protesto eylemlerinin iki haftadır sürdüğü Lice'de üç kişi öldürüldü. Diyarbakır'ın Lice ilçesindeki 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın bahçesindeki bayrak gönderden indirildi.

7 ve 9 Haziran 2014.

Her iki olayda da Türkiye us yarıklığı yaşadı. Biri “devlet katildir, kendi göz yaşlarında boğulmaya mahkumdur” dedi, diğeri “devlete katil diyenler! Sizden ala katil mi var bebek katilleri” dedi. Her iki taraf da birbirinin arkasından şu soruyu sordu:

“Kimlerdenmiş?”

Sordular, sordular ki kolay kamplaştırdılar, kolay dışladılar, ötekileştirdiler. Olumsuz, hep suyun diğer yakasındaki oldu. Olumlu ise biz.

Kişilik psikolojisi ve sosyal psikoloji bu tutuma “yükleme” diyor. Olaylar, kendimiz ve başkalarının davranışlarını açıklarken, kendimiz için “iyi nedensellik” başkaları için “kötü nedensellik” yüklemeye çalışırız.

Bu da bir “temel yükleme hatası” olarak kabul ediliyor.

Neden böyle bir hata yapıyoruz? Çünkü bireyin varlığı, “grup sağ kalımı”na bağlı. Kendine benzeyen gruba kendini ait hissediyor; benzemeyene ise değil. Kendine benzeyeni grup içinde tutuyor; kendine benzemeyeni grup dışı bırakıyor.

Bu öyle bir durum ki, birey türdeşlerini kayırabilmesi için oyuna ayrışıkları da almalı. Örneğin sahnede ben, bana benzeyenin yanı sıra bana benzemeyen olmalı ki, ben, beni ve bana benzeyeni diğerlerinden ayırabiliriz.

Belirli gruplara ait olanlar hakkında sahip olduğumuz bilgileri düzenlememize yardım olan hazır bilişsel şemalar vardır zihnimizde. Otomatik vasıflandırma yapar bu şemalar. Yani bir kişi yahut bir konu uzun uzun düşünmeden bir an evvel karar vermemizi (stereotipleştirme) sağlar. Hayatımızdaki bizi rahatsız eden kanıtları (kişi, kurum, topluluk gibi...) eko sistemimizin dışına atalım ki sağ kalabilelim.

Stereotipleştirmenin bir sonraki safhasında olumsuz duygular, düşünceler ve inanışlar yani önyargı bekler bizleri. Önyargıyla birlikte de “aynımcılık” türer.

Türkiye'nin ve evrenin huzuru ve barış için farklılıklara saygı ve hoşgörü; değişim-gelişim-yeniliğe açıklık ve ayak uydurma; diyalog kurabilme, karşılıklı anlayış gibi evrensel erdemleri düstur edinmek kutupları eritecektir diye düşünüyorum, ben de.

Değerlerimizin en başına “önce insan hayatı gelir” cümlesini yazmazsak, anneler çocuklarının parçalanmış bedenlerini topraktan toplamaya, ekran başında Türk bayrağının gönderden indirilişini izleyenler “orada olsaydım, gözümü kırpmadan bayrağı indireni öldürürdüm” demeye devam edecekler. Türk bayrağı da öfke ve nefrete hakim bir toprağın göğünde dalgalanmaya...

Not: Yazarm bu yazısı 12 Haziran 2014'te www.diken.com.tr de yayınlanmıştır.